УДК 657.432:658

JEL classification: M41

Христина КОВАЛЬ

здобувач,
Донецький національний університет імені
Василя Стуса, Україна
E-mail: koval-k@donnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5710-2038>

Олена РАЗБОРСЬКА

кандидат економічних наук, доцент,
кафедра обліку, аналізу і аудиту,
Донецький національний університет імені
Василя Стуса, Україна
E-mail: o.rozborska@donnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4519-0381>

© Христина Коваль, Олена Разборська, 2021

Отримано: 03.11.2021 р.
Прорецензовано: 10.11.2021 р.
Рекомендовано до друку: 16.11.2021 р.
Опубліковано: 16.11.2021 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Христина Коваль (Україна)
Олена Разборська (Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПРИ ВИРІШЕННІ ЗАВДАННЯ БЕЗПЕРЕРВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

АНОТАЦІЯ

Вступ. Облік дебіторської заборгованості є однією з найважливіших складових діяльності сучасних підприємств. Особливо актуальним це питання постає у сучасних нестабільних ринкових умовах, адже багато підприємств, особливо в секторі малого бізнесу, зазнали зниження платоспроможності внаслідок пандемії COVID-19 та введення карантинних заходів. Підприємствам стає важко забезпечити високий рівень збуту та вчасне погашення заборгованості покупцями продукції. Саме тому питання ефективного управління дебіторською заборгованістю стає одним з першочергових завдань підприємства на сьогодні.

Мета роботи полягає в дослідженні теоретичних та практичних аспектів обліку дебіторської заборгованості, узагальненні наявних проблем обліку та аналізу дебіторської заборгованості в умовах нестабільності та пошук шляхів їх вирішення та вдосконалення.

Метод (методологія). У роботі було використано наукові методи та підходи, зокрема, порівняння для дослідження міжнародних та вітчизняних стандартів у сфері обліку дебіторської заборгованості; аналітичний метод було застосовано з метою аналізу показників реального підприємства, а також табличний метод для інтерпретації проведеного аналізу в наочному вигляді.

Результати. Досліджено та проаналізовано міжнародні та вітчизняні стандарти як імперативи розвитку обліку дебіторської заборгованості; узагальнено методи її аналізу. На основі проведеного дослідження було виокремлено наявні на вітчизняних підприємствах проблеми обліку дебіторської заборгованості та запропоновано шляхи їх вирішення та способи оптимізації.

Коваль Х., Разборська О. Перспективи розвитку обліку та аналізу дебіторської заборгованості при вирішенні завдання безперервності діяльності підприємства. *Економічний аналіз*. 2021. Том 31. № 3. С. 150-159.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.03.150>

Ключові слова: дебіторська заборгованість; облік; аналіз; міжнародні стандарти; платоспроможність; фінансовий стан; контроль; резерв сумнівних боргів; безперервність діяльності.

UDC 657.432:658

Khrystyna Koval (Ukraine)
Olena Rasborska (Ukraine)

JEL classification: M41

Khrystyna KOVAL

PhD student,
Vasyl Stus Donetsk National University, Ukraine
E-mail: koval-k@donnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5710-2038>

Olena RASBORSKA

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Accounting, Analysis and
Auditing,
Vasyl Stus Donetsk National University, Ukraine
E-mail: o.rozborska@donnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4519-0381>

© Khrystyna Koval, Olena Rasborska, 2021

Received: 03.11.2021

Revised: 10.11.2021

Accepted: 16.11.2021

Online publication date: 16.11.2021

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF ACCOUNTING AND ANALYSIS OF RECEIVABLES IN SOLVING THE PROBLEM OF CONTINUITY OF ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

ABSTRACT

Introduction. Accounting for receivables is one of the most important components of modern enterprises. This issue is especially relevant in today's volatile market conditions, as many enterprises, especially in the small business sector, have experienced a decline in solvency due to the COVID-19 pandemic and the introduction of quarantine measures. It becomes difficult for companies to ensure a high level of sales and timely repayment of debts by buyers of products. That is why the issue of effective management of receivables is becoming one of the priority tasks of the company today.

The purpose of the work is to study the theoretical and practical aspects of accounting for receivables, to summarize the existing problems of accounting and analysis of receivables in conditions of instability and to find ways to solve and improve them.

Method (methodology). In the process of research were used scientific methods and approaches, in particular, comparisons to study international and national standards in the field of accounting for receivables; the analytical method was used to analyze the performance of the real enterprise, as well as a tabular method for interpreting the analysis in a visual form.

Results. Researched and analyzed international and national standards as imperatives for the development of accounting for receivables; the methods of its analysis are generalized. On the basis of the conducted research the problems of accounting of receivables available at domestic enterprises were singled out and the ways of their decision and ways of optimization were offered.

Koval, Kh., & Rasborska, O. (2021). Prospects of development of accounting and analysis of receivables in solving the problem of continuity of activity of the enterprise. *Economic analysis*, 31 (3), 150-159.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.03.150>

Keywords: receivables; accounting; analysis; international standards; solvency; financial position; control; reserve for doubtful debts; continuity of activity.

Вступ

Дебіторська заборгованість є одним з основних об'єктів обліку підприємств. Інформація про її розмір, стан та терміни погашення є важливою для прийняття управлінських рішень, які в свою чергу здатні підвищити рівень рентабельності та прибутковості підприємства. Облік дебіторської заборгованості у реаліях сьогодення є актуальним питанням, оскільки сучасний фінансовий стан підприємств України характеризується зростанням дебіторської заборгованості в структурі їх активів, що призводить до уповільнення платіжного обороту.

Наразі існує низка актуальних питань, пов'язаних з обліком дебіторської заборгованості. Зокрема, теоретичні та практичні дослідження фахівців обліковців та аудиторів про те, що питанню обліку та аналізу дебіторської заборгованості приділяється недостатня увага. Крім того, на перший план виходить проблема ефективного управління дебіторською заборгованістю, що потребує впровадження оперативної системи обліку й аналізу на підприємстві. Ця система дозволяє забезпечити управлінців достовірною та своєчасною інформацією про стан дебіторської заборгованості, наявних проблем та шляхів їх усунення для забезпечення безперервності діяльності їх бізнесу.

У зв'язку з постійними змінами законодавства, наявності неузгодженості міжнародних стандартів обліку з національними, виникає необхідність дослідження методики та структури дебіторської заборгованості з метою вдосконалення її відображення в обліку та фінансовій звітності.

Питання обліку, аналізу та управління дебіторською заборгованістю підприємства розкрито у працях багатьох вітчизняних науковців та практиків, таких як І. О. Замота О. П. Колісник, Л. В. Кручак, К. В. Ніколайчук, О. О. Осадча, Г. С. П'ятигорець, Н. М. Проскуріна, Р. В. Романів, І. М. Сидоренко, О. Ф. Томчук та ін. Проте сучасні реалії вимагають застосування особистісного підходу для управління дебіторською заборгованістю суб'єктами різних секторів бізнесу, що означило необхідність удосконалення організації системи обліку та аналізу дебіторської заборгованості при складанні ними звітності за національними та міжнародними стандартами.

Мета статті

Метою даної статті є дослідження наявних на вітчизняних підприємствах проблем, пов'язаних з обліком та аналізом дебіторської заборгованості, а також обґрунтування напрямів їх удосконалення та оптимізації при вирішенні завдання безперервності

діяльності в умовах застосування національних та міжнародних імперативів розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Облік розрахунків з покупцями та замовниками є однією з найважливіших та найбільш досліджуваних ділянок бухгалтерського обліку, оскільки саме на цьому етапі формується основна частина доходів та грошових надходжень підприємства.

Керуючись переходом бухгалтерського обліку на засади міжнародних стандартів фінансової звітності, підприємства націлені на забезпечення потреб управління достовірною інформацією, на основі якої приймаються управлінські рішення. Для прийняття управлінських рішень важливе значення має повнота і об'єктивність інформації, пов'язаної з умовами виникнення, своєчасності та повноти погашення дебіторської заборгованості.

В Україні методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансових звітах регулюються НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [1]. В міжнародній практиці немає окремого стандарту щодо регулювання обліку дебіторської заборгованості. Оцінка, визнання та методи обліку дебіторської заборгованості визначаються в МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання» та МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [2; 3; 4; 5].

Проведення аналізу положень НП(С)БО і МСФЗ за визначенням, оцінкою та обліком дебіторської заборгованості дозволяє виділити деякі спільні ознаки та відмінності. Починаючи з термінологічного поняття дебіторської заборгованості, слід зазначити, що МСФЗ не надає єдиного для нього визначення. Однак його можна сформулювати за інформацією, яка наведена в МСФЗ 1 «Подання фінансової звітності», МСФЗ 8 «Чистий прибуток або збиток за період, суттєві помилки та зміни в обліковій політиці», МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» і МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», де дебіторська заборгованість – це фінансовий актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого підприємства. Також у п. 9 МСБО 39 зазначається: «позики та дебіторська заборгованість – це непохідні фінансові активи з фіксованими платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку» [5].

Згідно міжнародних стандартів дебіторська заборгованість є фінансовим інструментом. Усі стандарти визначають порядок визнання і подальшого обліку фінансових інструментів на

кожному етапі їх «життя» у балансі та відображення результатів такого обліку у фінансовій звітності підприємства на відповідну звітну дату. Тобто фактично фінансовий інструмент – це договір між сторонами, результатом якого є виникнення фінансового активу у одного суб'єкта господарювання та фінансового зобов'язання або інструменту капіталу у іншого суб'єкта господарювання.

Відповідно до п. 5.1 МСБО 39 фінансові активи та фінансові зобов'язання первісно визнаються за їх справедливою вартістю плюс (для фінансових активів) мінус (для фінансових зобов'язань) витрати на операцію, що прямо відносяться на придбання фінансового активу чи фінансового зобов'язання. Для фінансових інструментів, що оцінюються за справедливою вартістю з відображенням переоцінки у прибутку або збитку, витрати на операцію не включаються до первісної вартості.

Доцільно розглянути розбіжності висвітлення терміну «дебіторська заборгованість» за національними та міжнародними стандартами (табл. 1).

Щодо відображення дебіторської заборгованості у звітності підприємств, відповідно до МСБО 39 дебіторська заборгованість визнається в балансі тоді, коли підприємство стає стороною контракту і внаслідок цього має юридичне право отримати грошові кошти [5]. При цьому варто зазначити, що в усіх країнах заборгованість відображається в активі балансу, але кожна країна розробляє власний перелік статей балансу, в яких відображається заборгованість згідно з чинною класифікацією. Міжнародними стандартами не вимагається відображення дебіторської заборгованості в балансі, за винятком резерву сумнівної заборгованості. Проте для визначення величини дебіторської заборгованості в балансі необхідно протестувати дебіторську заборгованість щодо знецінення, тобто списати однозначно безнадійну заборгованість; для дебіторської заборгованості, яка залишилась, слід нарахувати резерв сумнівної заборгованості, який відображає можливу ймовірність несплати рахунків, а також вирахувати цей резерв із величини дебіторської заборгованості.

Між вітчизняними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку є вагомі відмінності, тому Україні слід удосконалювати систему обліку дебіторської заборгованості на основі норм міжнародних стандартів.

В Україні норми ведення бухгалтерського обліку є суворо регламентованими. Їх недотримання тягне за собою різні види відповідальності, а в міжнародній системі обліку, навпаки, зазначаються

лише базові фундаментальні концепції ведення фінансового обліку. Тому підприємства, що ведуть бухгалтерський облік за міжнародними стандартами, мають право самостійно обирати форми фінансової звітності, методи відображення в них інформації про певні об'єкти обліку, відображаючи у звітності лише всі суттєві дані бухгалтерського обліку.

В процесі проведеного дослідження обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю підприємства було виявлено, що:

- діяльність підприємства напряду залежить від правильної організації обліку дебіторської заборгованості;
- принципи формування звітності згідно з МСФЗ дають можливість відобразити реальний фінансовий стан підприємства, установи, організації;
- створення ефективної системи контролю якості обліку розрахунків із дебіторами вимагає розроблення чіткої та досконалої класифікації дебіторської заборгованості, уніфікації способів її оцінювання та документів аналітичного обліку, що дасть змогу накопичувати інформацію про розрахунки з дебіторами з різними рівнями деталізації та узагальнення.

Наявність дебіторської заборгованості на підприємствах України – нормальна ознака процесу фінансово-господарської діяльності підприємства, зумовленого самою природою та особливостями його діяльності, проте кожен суб'єкт господарювання зацікавлений в оптимізації розмірів дебіторської заборгованості [7]. Розмір дебіторської заборгованості залежить від обсягу продажів, умов розрахунку з покупцями (передоплати, наступної оплати), періоду відстрочки платежу, платіжної дисципліни покупців, організації контролю за станом дебіторської роботи і претензійної роботи на підприємстві.

Різке збільшення дебіторської заборгованості та її частки в оборотних активах може свідчити про необачну кредитну політику підприємства стосовно покупців або про збільшення обсягу продажів, або про неплатоспроможність і банкрутство частини покупців.

Причинами збільшення статей дебіторської заборгованості можуть бути:

- необачна кредитна політика підприємства щодо покупців;
- неплатоспроможність або банкрутство деяких споживачів;
- занадто високі темпи нарощування обсягу продажів;
- труднощі в реалізації продукції.

Таблиця 1. Сутність поняття «дебіторська заборгованість» (ДЗ) за національними та міжнародними стандартами

Елемент порівняння	Стандарт		
	НП(С)БО 10	МСБО 39	МСФЗ 15
Поняття ДЗ	Сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату	Непохідні фінансові активи з фіксованими платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку	Фінансовий актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого підприємства
Критерії визнання ДЗ	<div>– строк погашення та зв'язок з операційним циклом;</div> <div>– об'єкти, щодо яких виникла дебіторська заборгованість;</div> <div>– своєчасність погашення</div>	Не розглядаються	
Форма існування ДЗ	Фінансові активи		
Напрямок виникнення ДЗ	1) При продажу товарів за «відкритим рахунком», без письмового зобов'язання покупця оплатити рахунок, тобто заборгованість, яка виникає в результаті надання короткострокового кредиту продавцем покупцю		
	2) Пов'язана з реалізацією		
	3) Векселі до отримання		
Умови погашення ДЗ	Протягом 30 календарних днів	За нормальних обставин кошти за рахунком повинні бути отримані протягом 30-60 днів	
Сумнівність погашення ДЗ	1)Довгострокова ДЗ (понад рік або операційний цикл, якщо він довший за рік); 2)Поточна ДЗ (протягом одного року)	1) Довгострокова ДЗ (понад рік або операційний цикл, якщо він довший за рік); 2) Поточна ДЗ (протягом одного року) : <div>– середньострокова;</div> <div>– короткострокова</div>	
Критерії формування резерву сумнівних боргів (РСБ)	<div>– ДЗ є поточною;</div> <div>– не є придбаною заборгованістю або заборгованістю, призначеною для продажу;</div> <div>– є фінансовим активом, тобто буде погашено коштами або їх еквівалентами чи інструментами власного капіталу;</div> <div>– підприємствам, у яких дохід за останній річний звітний (податковий) період перевищив 20 млн. грн.</div>	Не розглядаються	
Періодичність формування РСБ	На кожну дату балансу	Не розглядається	
Визначення чистої вартості реалізації ДЗ	Чиста реалізаційна вартість ДЗ = Поточна ДЗ – Резерв сумнівних боргів	Чиста вартість реалізації = Первісна вартість – Знижки – Сумнівна (безнадійна) заборгованість	

Джерело: складено на основі [1; 5; 6].

Скорочення дебіторської заборгованості оцінюється позитивно, якщо це відбувається за рахунок скорочення періоду її погашення. Якщо ж дебіторська заборгованість зменшується у зв'язку зі зменшенням відвантаження продукції, то це свідчить про зниження ділової активності підприємства [8].

Ефективність діяльності підприємства безпосередньо забезпечується наявністю вільних обігових коштів, які в свою чергу підтримують поточну діяльність. Наявна на підприємстві дебіторська заборгованість спричинює зменшення обсягу обігових коштів, тому її зменшення сприяє підвищенню платоспроможності. За таких умов актуальним постає питання аналізу дебіторської заборгованості, її своєчасного погашення та запобігання виникненню безнадійної заборгованості. Такий аналіз є підґрунтям для прийняття ефективних рішень.

Здійснення глибокого аналізу дебіторської заборгованості, виходячи із поточної ситуації на ринку та специфіки діяльності окремого підприємства, допомагає з упевненістю стверджувати про те, як величина дебіторської заборгованості впливає на фінансову стійкість та на платоспроможність підприємства. Відповідно, підприємствам необхідно здійснювати аналіз за формуванням, рухом і стягненням дебіторської заборгованості, порівнювати її значення за попередні періоди в динаміці, проводити аналіз кількісного та якісного складу й визначати основні принципи кредитної політики по відношенню до покупців та постачальників [9].

Проведення аналізу стану дебіторської заборгованості дає змогу визначати її склад та структуру, змін в динаміці за період, що аналізується, показники якості, ліквідності та обіговості дебіторської заборгованості, з'ясувати реальність погашення даного виду заборгованості, також визначити який вплив на ефективність діяльності підприємства вона здійснює, розробити заходи щодо оптимізації величини і частки дебіторської заборгованості в обігових активах підприємства.

Важливим об'єктом контролю та управління є дебіторська заборгованість і для ТОВ «Пейпер Клауд». Дане підприємство є аутсорсинговою компанією, що надає бухгалтерські послуги здебільшого малим підприємствам, тому питання ефективного управління дебіторською заборгованістю є надзвичайно актуальним для даного підприємства. Оскільки узагальнюючим показником якості та ліквідності дебіторської заборгованості є оборотність, що характеризується

кількістю оборотів та швидкістю здійснення одного обороту, пропонуємо проведення дослідження впливу чинників на зміну коефіцієнта обертання та тривалості одного обороту дебіторської заборгованості. Для проведення ефективної оцінки якості та стану дебіторської заборгованості підприємства необхідно проаналізувати наступні показники, що наведені у табл. 2.

Дані для розрахунку показників та результати їх аналізу наведено на прикладі ТОВ «Пейпер Клауд» за період 2018-2020 рр. в табл. 3.

Відтак, протягом аналізованого періоду спостерігається збільшення чистого доходу від реалізації на 3417,6 тис. грн, що в свою чергу спричинило зростання показника оборотності на 114,3%. Тривалість періоду погашення з кожним роком зменшувалась та в 2021 році становила на 53,1% менше, ніж у 2018 році. Це є позитивним фактором, оскільки свідчить про зменшення ризиків неповернення заборгованості та про те, що дебіторська заборгованість швидше погашається.

Аналізуючи дані табл. 3 можна зробити висновок, що дебіторська заборгованість займає значну частку в структурі оборотних засобів ТОВ «Пейпер Клауд». Крім того, спостерігається незначне зростання питомої ваги дебіторської заборгованості у структурі необоротних активів підприємства, що означає, що структура майна підприємства стала менш мобільною.

Особливу увагу в процесі аналізу дебіторської заборгованості слід приділити аналізу її структури (табл. 4). Відтак, доцільно звернути увагу на статтю «Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги», яка має найбільшу питому вагу в загальній сумі дебіторської заборгованості підприємства. Питома вага дебіторської заборгованості показує, яка частина оборотних засобів підприємства зосереджена в розрахунках.

Аналіз структури дебіторської заборгованості ТОВ «Пейпер Клауд» у 2018-2020 рр. показав, що в 2019 році питома вага дебіторської заборгованості за продукцію зменшилась, що може свідчити про те, що вона була погашена. У 2020 році цей показник знову зріс. Причиною цьому може бути кілька факторів – розширенням діяльності та збільшенням кількості покупців, а також ймовірним зменшенням платоспроможності покупців внаслідок карантинних обмежень через COVID-2019. Основною масою клієнтів підприємства є саме малі підприємства, які за наслідками даних подій постраждали найдуше.

Таблиця 2. Показники аналізу оборотності дебіторської заборгованості підприємства [10]

Показник	Формула розрахунку	Умовні позначення	Економічний зміст
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Кодз)	$\text{Кодз} = \frac{\text{ЧДр}}{\text{Дз}}$	ЧДр – чистий дохід від реалізації продукції; Дз – дебіторська заборгованість (середня за аналізований період)	Наведений показник визначає ефективність кредитного контролю. Він показує, скільки разів впродовж періоду, що аналізується, обсяги надходжень від реалізації можуть вмістити в собі середній залишок дебіторів
Тривалість періоду погашення дебіторської заборгованості (Тпдз)	$\text{Тпдз} = \frac{\text{Т}}{\text{Кодз}}$	Т – звітний період у днях (360,90,30); Кодз – коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Таким чином розраховується, скільки в середньому днів потрібно підприємству для отримання оплати за виконанні роботи (надані послуги). Чим триваліший період погашення, тим вищий ризик неповернення дебіторської заборгованості
Питома вага дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів (ПВдз)	$\text{ПВдз} = \frac{\text{Дз}}{\text{ОА}} * 100\%$	Дз – дебіторська заборгованість ОА – оборотні активи	Показує питому вагу діяльності дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів. Чим вищий цей показник, тим менш мобільна структура майна підприємства

Таблиця 3. Якісний аналіз дебіторської заборгованості ТОВ «Пейпер Клауд» за період 2018-2020 рр.

Показник	Роки			Абсолютне відхилення 2020 р. від 2018 р.	Відносне відхилення 2020 р. від 2018 р., %
	2018	2019	2020		
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	496,5	3491,2	3914,1	+3417,6	+688,34
Дебіторська заборгованість, тис. грн	157,7	571,5	580,3	+422,6	+267,98
Оборотні активи, тис. грн	217,2	636,5	737,5	+520,3	+339,55
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,15	6,1	6,75	3,6	+114,3
Тривалість періоду погашення, дні	114,3	59	53,6	-60,7	-53,1
Питома вага в загальному обсязі оборотних активів	72,6	89,8	78,7	+6,1	+8,4

Таблиця 4. Аналіз структури дебіторської заборгованості ТОВ «Пейпер Клауд» за період 2018-2020 рр.

Показники	Питома вага у розрізі заборгованості, %			Зміна структури	
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2019 р. до 2018 р.	2020 р. до 2019 р.
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	94,6	68,9	93,6	-25,7	+24,7
Резерв сумнівних боргів	-	-	-	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	5,4	31,1	6,4	+25,7	-24,7
Усього	100	100	100	-	-

Найбільшої уваги на українських підприємствах вимагає списання простроченої дебіторської заборгованості, оскільки існує прямий зв'язок між таким стягненням боргу та податковою базою податку на прибуток. Належний та своєчасний розподіл дебіторської заборгованості відіграє важливу роль у формуванні фінансової діяльності підприємства. Таким чином, результати дослідження обліку дебіторської заборгованості свідчать про необхідність вдосконалення методологічного підходу до обліку та аналізу дебіторської заборгованості, як інструменту покращення фінансового стану підприємства. Облік боргів досить складний, тому що він точно відображає справжню інформацію у фінансових звітах та визначає реальний фінансовий стан підприємства. Створюючи ефективну бухгалтерську модель для бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, ризику банкрутства можна уникнути, а співвідношення ліквідності може бути зменшене завдяки своєчасній та об'єктивній інформації для управлінських рішень.

Крім того, на основі аналізу наукових праць [7; 8], можна зазначити, що наразі на вітчизняних підприємствах наявні наступні проблеми бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості:

- недосконалість нормативно-правової бази з обліку дебіторської заборгованості;
- недостатня розробленість методичних підходів до класифікації та оцінки дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги;
- відсутність створеного резерву сумнівних боргів;
- непристосованість методів визначення величини резерву сумнівних боргів в обліку, які визначені НП(С)БО 10. Дані методи не пристосовані до обліку на українських підприємствах, що в свою чергу може викликати недостовірність відображення даних дебіторської заборгованості у балансі;
- не налагоджена система внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємствах, що спричиняє проблему обґрунтованості дебіторської заборгованості загалом та по окремих видах;
- недосконала політика управління дебіторською заборгованістю, адже саме політика управління дебіторською заборгованістю, яка представляє собою частину загальної політики управління оборотними активами і маркетингової політики підприємства, спрямованої на розширення обсягів реалізації продукції, визначає ефективність роботи підприємства;
- проблема організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості та її місце в обліковій політиці;

- проблема проведення аналізу розрахунків з покупцями та замовниками за наявних методик.

Для вирішення вищезазначених проблем та оптимізації обліку дебіторської заборгованості в цілому пропонуємо наступні заходи:

1. Створення резерву сумнівних боргів та визначення методу його розрахунку, який необхідно прописати в обліковій політиці підприємства. Резерв сумнівних боргів є важливим елементом для покриття безнадійної дебіторської заборгованості. При цьому слід особливу увагу приділяти класифікації дебіторської заборгованості за строками погашення (короткострокова, довгострокова), а також оцінці перспективи забезпечення таких заборгованостей з метою уникнення неплатоспроможності покупців і замовників.

2. Своєчасний контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Так, як значне перевищення фактичної дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування.

3. Побудова ефективного механізму внутрішнього контролю дебіторської заборгованості з метою попередження виникнення нової. Удосконалення контролю стану розрахунків з дебіторами, зокрема за протермінованими заборгованостями, своєчасно виявляючи такі види дебіторської заборгованості, які є недопустимими для підприємства.

4. Проведення систематичної інвентаризації дебіторської заборгованості, що дасть змогу запобігти втраті контролю над вчасністю її погашення і оплати рахунків покупцями та замовниками послуг.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, облік дебіторської заборгованості є одним з найважливіших об'єктів бухгалтерського обліку, оскільки на основі його даних керівництво підприємства може приймати ефективні управлінські рішення. Станом на сьогодні облік та аналіз дебіторської заборгованості налічує ряд проблем, зокрема, невідповідність вітчизняних стандартів обліку міжнародним, недосконалість нормативного регулювання резерву сумнівних боргів, внаслідок чого даний об'єкт обліку не створюється на більшості підприємств, а також відсутність ефективної системи внутрішнього контролю (аудиту).

Аналіз показників ТОВ «Пейпер Клауд» показав зростання обсягу дебіторської заборгованості за період з 2018-2020 рр., що було спричинено розширенням клієнтської бази зі складу суб'єктів малого бізнесу для допомоги ведення поточного

обліку та складання фінансової звітності, а також зниженням платоспроможності деяких підприємств внаслідок карантинних обмежень.

Тому для вирішення вище перелічених проблем було запропоновано ряд рішень, зокрема: своєчасне проведення аналізу дебіторської заборгованості для визначення її структури та строків погашення; впровадження ефективної системи внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємстві та проведення

регулярних інвентаризацій даного об'єкту обліку з метою уникнення ризиків непогашення; створення резерву сумнівних боргів для покриття безнадійної заборгованості. Дані рішення допоможуть створити на підприємстві умови організації дієвої системи обліку та аналізу дебіторської заборгованості як обліково-аналітичної інформації для прийняття ефективних оперативних та стратегічних рішень, що, в свою чергу, забезпечить вирішення завдання безперервності діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» Наказ Міністерства Фінансів України від 08.10.1999 р. № 237, зі змінами і доповненнями 2021 р. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>.
2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFR-S-07_ukr_2016.doc.pdf.
3. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFR-S-9_Ukrainian-compressed.pdf.
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 «Фінансові інструменти: подання». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-32_ukr_2018.pdf.
5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015#Text.
6. Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 «Дохід від договорів з клієнтами». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFR-S-15_ukr-compressed.pdf.
7. П'ятигорець Г. С., Ніколайчук К. В. Шляхи удосконалення обліку дебіторської заборгованості. *Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна «Проблеми економіки транспорту»*. 2017. № 13. С. 40-46.
8. Кручак Л. Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016 URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/2-2016/37.pdf>.
9. Томчук О. Ф., Сидоренко І. М. Методика проведення аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Фінанси, облік, банки*. 2019. № 1 (24). С. 94-101.
10. Колісник О. П., Замота І. О. Теоретичні та практичні аспекти обліку і аналізу дебіторської заборгованості у сфері інформації та телекомунікацій. *Modern Economics*, 2019. № 15. С. 108-113.

REFERENCES

1. National regulation (standard) of the accounting region 10 "Debitorska zaborgovanist" Order of the Ministry of Finance of Ukraine from 08.10.1999 r. No. 237, with changes and updates 2021 p. Database "Legislation of Ukraine". Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> [in Ukrainian].
2. International standard of financial soundness 7 "Financial instruments: information disclosure". Retrieved from: https://mof.gov.ua/storage/files/IFR-S-07_ukr_2016.doc.pdf [in Ukrainian].
3. International standard of financial soundness 9 "Financial instruments". Retrieved from: https://mof.gov.ua/storage/files/IFR-S-9_Ukrainian-compressed.pdf [in Ukrainian].
4. International accounting standard 32 "Financial instruments: submission". (2018). Retrieved from: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-32_ukr_2018.pdf [in Ukrainian].
5. International standard of accounting region 39 "Financial instruments: assessment and assessment". Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015#Text [in Ukrainian].
6. International standard of financial soundness 15 "Adequate agreements with clients". Retrieved from: https://mof.gov.ua/storage/files/IFR-S-15_ukr-compressed.pdf [in Ukrainian].
7. Pyatigorets, G. S., & Nikolaichuk, K. V. (2017). Ways to improve the accounting of receivables. *Problems of transport economy*, 13, 40-46 [in Ukrainian].
8. Kruchak, L. (2016). Methods for the analysis of debtor foreign trade in the management system of an enterprise. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*. Retrieved from: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/2-2016/37.pdf> [in Ukrainian].

9. Tomchuk, O. F., & Sidorenko, I. M. (2019). Methodology for the analysis of debtor trade in the management system of an enterprise. *Finance, accounting, banks*, 1 (24), 94-101 [in Ukrainian].
10. Kolisnik, O. P., & Zamota, I. O. (2019). Theoretical and practical aspects of the field and analysis of debtor foreign trade in the field of information and telecommunications. *Modern Economics*, 15, 108-113 [in Ukrainian].